

«որաց ճշմարտութիւնն խօսել և ոչ ամա-
շել» Այս քաղաքականութեամբ նորա ու-
ղիւն չեն կորցնել, չեն խաբարել։ Եթէ մի-
այն հաւատում են ճշմարտութեան դո-
րութեանը։ Այս քաղաքականութիւնը գու-
ցէ փոքր ինչ կոչու երևի և ունանց ոչ հա-
ճողական։ Բայց ազգին և եկեղեցուն միշտ
օգտակար, հասարակութեանը առաջ ի-
րերը լոյս կերպարանով ցոյց տալով։ Գու-
ցէ այս քաղաքականութեամբ պատրիարք-
ներն ու առաջնորդներն ընկնեն իրանց ա-
թոռներին, բայց ոչ երբեք բարոյապէս, որ
աւելի ծանր է բարոյական մարդու հա-
մար։

Սրբազան պատրիարքը վերջին երկու
նամակներն ցոյց են տալիս, որ Նորին Սրբ-
բազնութիւնը հասել է այս համազման-
և տարակոյս չը կայ, որ եթէ Նորին Սրբ-
բազնութիւնը նոյնը գործել էր իւր պատ-
րիարքութեան սկզբում, այսինքն ոչ թէ
աշխատել էր քաղաքական ուժի և մը
հաշտեցնելու կուսակցութեանը գլխաւոր-
ներուն, այլ ճշմարտապիտեանք իրենի
վիճակը պարզել ճանաչու ժողովրդեան ա-
ռաջ, այսօր ոչ հարկաւորութիւն կու-
նենոր անարար գտնվելու Ասիայի դա-
դարմար և ոչ էլ յայտնելու հրապա-
րական, որ ինքը կը լինէր պատրիարքու-
թիւնը, եթէ գործերը կը մնան նոյն վի-
ճակի մէջ։ Բայց լաւ է ուշ, քան ոչ եր-
բեք։ Բանաւանդ երբ այլ ելք չը կայ։
Սրբազան Ներսէսը իւր նոր բռնած ըն-
թացքով, զուգէ ընկնի պատրիարքական
աթոռին, բայց երբեք ոչ բարոյապէս իսկ
ազգը կը փրկի տարտամ վիճակից։ Սրբա-
զան պատրիարքը իրաւունք անգամ չունի
այլ ևս չեղելու իւր բռնած ներկայ ըն-
թացքից, եթէ յիշուի ազգի և եկեղե-
ցու հաւատարմութիւնը և անձնադատութեան
պատրաստ պաշտօնակց է։

Քաղաքային վարչութեան 72 իրաւաստ ան-
ձանք ընտրութիւնը վերջացաւ, ընտրուեցան
քաղաքի ամենայն դատաւարի անձինքը, ա-
մենայն հասկացողութեան և զարգացող տե-
մարդիկ։ Այստեղ կը տեսնէք և հարուստ վա-
ճարական և բովանդակ, աստիճանաւոր և
խմբադասաւոր մէկ խօսքով ազգային վարչու-
թիւնը կարգված է ամենադաս անձինքներին,
Այստեղ ամէկ ազգային և ցանկանալ միայն
նրանք ամենայն յաջողութիւն գործերի մէջ։

Ընտրութիւններն անց կացան շատ հաւետա-
ւոր և առանց խռովութեան, ի նախէ աղատ չե-
ղան մի քանի մանր և անշնան քննադատու-
թեան և անձնական ինքնասիրութեան հետե-
ւանքներով, բայց դրա ոչ այնքան աչքի ըն-
կնելու եղան։ Ըստի և չարժանացան բողոքի
լաւ նկատվում էր միայն, որ այս անգամ
ընտրութեան ժամանակ ձայն ունեցողները մի-

առանձին հետաքրքրութեամբ հետեւում էին
ընտրուելու և չտեսնելու այդ յաջողութեանը,
կային և շատ նշանակաւոր և քաղաքի մէջ լաւ
վարի ունեցող անձինքը, որոց համար ձայն չը
տուին և եթէ տուին շատ քիչ թուով։ Այս
դէպքը մեր կարծիքով պէտք է վերաբերել նո-
րան, որ կամ նորա չէին աշխատում ընտրուե-
լու և չէին հետեւում նորան, կամ քաղաքի
մեծ մասին անձնաւոր էին։ Ինչ և ինչ թիւք-
լիս քաղաքի մէջ, որ հասարակական գործնե-
րին մինչև այժմ մասնակցողներ չեկային, ու-
րախալի է տեսնել թէ ինչպէս քաղաքացի-
աւանդայն յօժարութեամբ կամենում են նախ-
նել իւրեանց աշխատանքը և ընդունակութիւ-
նը քաղաքի օգտին։

Մենք չենք կատարում, որ ընտրուողները
մեծ մասն ունենին այդ ցանկութիւնը, երբ որ
ընտրուում էին, բայց այն էլ կարող է լինել,
որ նոյն մէջ գտնվելու և այնպիսի անձինքը,
որոնք հասարակական գործերի մէջ իւրեանց
միշտ միակողմանի ցոյց տուած լինին և միշտ
իւրեանց անձնական մանր շահերը հասարա-
կական շահերից վերադասած։ Ինչպէս զեր պէտք
է խաղանայ պայմանի անձինքը այս անգամ քաղաքա-
յին վարչութեան ազգային գործունէութեան
ժամանակ։ Կը կարգին արդեօք նորա իւրեանց
համախմբելով առանձին կուսակցութիւններ
և փոխանակ ձեռք ձեռքի տուած ընդհանրու-
թեան համար գործելու, կոսովն իւրեանց մանր
շահերի ետևից վազել և գործին խոչնդոտել իւ-
նիլ, թէ անցեալ փորձերից օգուտ քանակ
կաշխատին յօգուտ ընդհանրութեան։ Քաղա-
քային, աչքի առաջ ունեցէք այս հանդի-
մանը և թող մի տաք այդ շահաւոր անձանց
հասարակական գործերը անձնական գործեր-
չինքնու։ Որովհետեւ կան անձինքը, որոնք չեն
կարող ապրել առանց ինտրիգաների, այսին-
քի կամակոր են, դժուար թէ անցեալ փոր-
ձերից օգուտ քաղած լինին և փոխին իւրեանց
ուղղութիւնը։

Այս չարեաց առաջն առնելը պէտք է լինի ի-
րաւաստ անձանց գործունէութեան առաջին
քայլը։ Այդ քայլը է ընտրել խոսնի և բանի-
մաց անձն քաղաքացիին պատճառ վարկու-
համար, որ ինչպէս նախագահ նոյն ժողովնե-
րի միշտ կարող է ժամանակին վերջ տալ
այդպիսի անձանց ձգտումներին և յօգուտ հա-
տարակութեան ծառայելունը ժողովի բազմա-
կողմանի անդամները զօրութիւնը, ուղղելով
նրանց անընդհատաբար դեպի մի նպատակ —
հասարակութեան շահը։

Որքան Թիֆլիսի ազգային բարօրութիւնը
պէտք է բաւական կախուած լինի քաղաքա-
յին խոսնիութիւնից և անձնական արժանա-
ւորութիւնից։ արտաքին տրան չիք փրկութիւն
քաղաքին, ընտրելով ուրիշ մեր զորութեան
յարմար, խոսնի և անտես քաղաքացիութիւն։

ԱԶԳԱՅԻՆ

«ԱՍԻԱ» ԼՐԱԿԱՆ ԲՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Պարտաւոր եմք որոնք բարձրագոյն հրամանին
խոնարհութիւնով նկատելով և հետեւապէս այս
օրէն կը դադարի Ասիայի հրատարակութիւնը։

ձեռքբեր, ինչ իս ասում, իմ բոլոր արարածնե-
րը ինչ պատմելով մի տալ, թէ չէ դիմի վար-
տան, էն չաւա լաւ կու հասկանալ թէ չեղու-
մը ինչ մինչ Դէն Դոնի ու վաղի ինչ Դէն Դոն
մինքն լուծ ու կատարում իմ ասածներս։

— Գիտի՛մ, գիտի՛մ Աւթիսից ջան, ամա, իս
էլ էնէնց ասի, վար գոն էլ գիտենաւ, թէ
մարդ ինչ, չըլի մէ բան պատահի ու էլ ինչա-
րէն միջ չընկնի։

— Դու արեւելին կնք..... էն օր թէ զու-
լը գայ, չինք կանայ մէկէլութիւնի գործը ինչ
զոք, էնքան զէս ու զէն կոնիմ, վար միջ
բիշ վրայ կու փաթաթիմ ինչպէս։ Ամբ
բիշ մէ բան կոսիմ, չըլիմ չիմանայ, վար մէ
գրօ զարախու աւելցնիս քու տուածին։

— Սրա քիզմէն չիմ արմում, ինչ զիմ կու-
լիմ, վար արմիմ, մէկ խօսքով, կաթիմ աւելի
չաւծ։

— Զէնց էտ է, ասն փայցած է, նրան շատ
բան չինիլ գուղի, զուլս բերիլ դժար է։

— Կոսիմ, կոսիմ, դիմ կոսիմ, մէքանի իք-
մին էլ ինձմէն կաւելցնիմ, էք շտուկիլը իս
էլ զիդիմ.....

Երբեք չեմք հաւաքուեցան դարձեալ հոգա-
բարձուները բազմ կապալա տալու համար։
Առանցապէս նախ քան գործի վերայ խօ-
սելը, վեր կացաւ տեղից ու սկսաւ կարգով
արձանագրութիւն։

«Ի նախընթաց յարձանագրութեան.....»

— Լաւ, լաւ, շատ մի ծածուցիկ, զիդիմ թէ
ինչու համա ինք էսօր էստի էկի, ձայն տուց

Սակայն Ասիան ընդմիջ լինելով և Թատ-
րոնը երկամեայ դադարումը դատաւարութե-
ան վրէժն պիտի դադրի նաև Պատրիարքա-
նի անվայել ընթացքին զէմ ժողովրդին բողո-
քը։ Լրացելը ժողովրդին ձայնի արձագանքն
է և լրացել խախտելով ժողովրդին ձայնը խեղ-
դիլ կը նշանակէ։ Սակայն միթէ կը խեղդուի
ժողովրդին ձայնը, նա վաւաճի կը նմանի.
կը պայքի, եթէ ձնչեն, Պատրիարքաւորը չու-
ղէր՝ եղբւր օր իւր ընթացքին զէմ եղած բողո-
քները լրացրի միջոցով ուղղուին, այլ կուգէ որ
ժողովուրդն անձամբ երկայ Պատրիարքաւորն.
այլ ալ զիտնալք բանն է.....

Աղագիրը կասէ թէ Պատրիարքաւորն զէմ
քննադատական ոգով յօդուածները գրելը սովո-
րոյթ առած եմք եղբւր, սակայն ոչք են այդ
յօդուածները և միթէ մի տեսնալ այդ գրուե-
լանքը քննած և թէ իրաւ են եթէ անիրաւ
բացատրութիւն ինչոյնքն է իմէնք. — Ընաւ երբեք.
Պատրիարքաւորն ինչքն քննիլ է իւր զէմ
գրուածները, ինչ դատել, ինչ վճռել և ինչ
ձգարկով խօսքիլ է Բ. Գուրգէն, որ Ասիան
յաջաւոր է, քննելով լինի։

Պատրիարքաւորն Եկատմամբ մեր բոլոր
դրածները ոչ թէ չափազանցութիւն, այլ այն-
պիսի անհրաժեշտ իրողութիւններ են, զոր
պատրաստ եմք կէտ աւ կէտ հաստատել. ուս-
տի Պատրիարքաւորն չէր կարող համարձակիլ
և զատ պաշտնէն, ինչ պէտք էր անել. մի
աղող Թաղրիլ գրել Բ. Գուրգէն և ժողովուրդը
Պատրիարքաւորին զէմ յուզող և զրգու-
նեցնող զանգուշանքով զմեզ և գործին այն աստի-
ճան աստիպարականութիւն տալ, որ Բ. Գուրգէն
առանց զմեզ կանգնելով քաղաքական խեղ-
բելի, անապարէ բողոքովն դադարեցնելու Ա-
սիայի հրատարակութիւնը։

Կը լսեմք թէ թագրորով ալ չը բաւականա-
լով, Վ. Դմ. Ասիան պէ մի քանի անգամ ան-
ձամբ Բարձր. Մեծ Եղաբարձուն ներկայացել
և թախանձով աղաչել է Ասիան ժամ յառաջ
դադարեցնելի համար։

Ինչպէս որ անտարակուսելի կերպով գիտեմք
թէ 2 անգամ 2 կանչ Կ. Նորայէն վատան եմք
թէ Բուրձրուս չըլալի վճռել, եթէ պատրիար-
քաւորն մեր գրածներին զէմ դատաւան պա-
հանջէր։

Աղագիրը կասէ թէ Տպարանական տես-
չութիւններն մի քանի անգամ աղագրարութիւն
եկած է մեզ Պատրիարքաւորն զէմ չը գրել։

Սկսել է այս և աչքալի սկսել որ աղագրի-
րը կարգացած ատենինս՝ սկսանք չիփիլ թէ
մի գրեցէ՛մ մի օրիշ լրացրի համար այս աղագ-
րիւր զիւր սրտուած և սկսանք չիփիլ մեզ մեզ
ղրկուած լինի. զի մեք բնաւ մի այդպիսի աղ-
ագրարութիւն ընդունած չենք Տպարանական
էֆէնտին այդ աղագրարութիւնները եկած են
պաշտօնապէս և նա մեզ չէ հաղորդած, ասել
է թէ Բիւրսան էֆէնտին մեզ զէմ դաւ լա-
րած և ոչ զիւր յորմէ զրգուելով, պատճառ. և
գաւծ է, որ այնպէս յանկարծակի մի պետա-
կան հարուածի ենթակալ լինելը։

Ուստի հրապարակաւ կը բողոքեմք Բէյ-
սեան էֆէնտինի զէմ, որոյ պատճառով ծանր
վնասներ կ'ենթակալ եղանք այժմ, անգիտու-
թիւնով զեռ մտաբեր լրացրին համար նորա
նոր ծախքեր անելով։

Բողոքողները Ատենագիրը ձեռք կտանք ու
նստեց իւր սեղանը։

— Պարոններ, նախ քան գործի մասին խօ-
սելը, հարկաւոր է այսօրուայ նստի համար
ընտրել նախագահ մեզանց մէկին, որ կարո-
ղանայ ձեռնարկել մեր խօսածը, ասաց Ջու-
ստոքեանցը։

— Միքն առանց նախագահի էլ ես ալ կէ-
հանք, ասաց Բողոքողները։

— Չէ, պարոններ, այսպէս է ընդունուած
Եւրոպայում և մեզ էլ հարկաւոր է այդպէս ա-
նել. համոզում էր Ջուստոքեանցը։

— Եւրոպայ ջիւրի դի. միքն հոմ Եւրոպի
կայունաճը չինք ուղղով իջարով տալ. միք քաղ-
քի իջարայ է, քանդուած բաղ է, էն դեօրա
էլ պիտի ծած գանք, հաստատում էր Բողո-
քողները։

— Թէպէտ, պարոններ, ես շատ համակրում
եմ Ջուստոքեանցին ամեն բանում և իմ կող-
մից պատուիրանադատութիւն կը լինի նրա
յայտնած միտքը չընդունել, ամա Կարոկայ
գործն էնչեց գործ է, որ կարող ենք առանց
նախագահի էլ ես ալ գնանք, ասաց Փողախ-
րեանցը։

— Ընտրելն նախագահ, ձայն տուին միքա-
նի հողաբարձուք։

— Հարկաւոր չէ. վրա տուին միւսները։

Ձայն հաւաքելին և զօրս եկաւ, որ նոյն
օրը նոյն հարկաւոր է մնալ առանց նախա-
գահի։

— Զիմ պարոններ, ասիմ, ձիւր առաջ էր
կու առաջարկութիւն է, էս մէկը իմ կարծիքով

Պատրիարքաւորն, ինչ կը կարծես, միթէ
ճշմարտութիւնը կը մեռնի. ճշմարտութիւնը
Ատենուած է. Փողախրեան Ասիան և Թատրոնը
զոյց տալի, քո ընթացք ուղղէ, որպէս զի աղ-
գը հանդարտի և բարեկարգութիւնն երես
տեսնէ. եթէ ոչ՝ Բ. Գուրգէն Ասիա դադարե-
նէլն, վաղը տեսարաններ և յայտարարութիւն-
ներ կը տեղան ձեր գլուխը։

Կրնաք միթէ սպագրութիւնը վերցնել Կ.
Պարսէն, բոլոր տպարանները փակել, Եֆէն-
թիւնութիւնը հաստատել եւ 1841 թուականը
նորոգել։ Այլ եթէ մի այդպիսի երազ իրակա-
նութիւն ալ տեսնայ, յայտնաւ քարերը ինչու
ենկելով կըստին աղաղակել Ասիան ձայնը
խեղդուած ատեն՝ Եւրոպայի և Ամերիկայի զը-
րութիւնները կը տեղան ձեր գլուխը։

Փառաւորք, Ներսէս սրբազան, փառաւորք,
Ազգ. Վարդապետ, Թոգ Ասիան դադարի, վա-
սըն զի իւր եկեղեցիին պատիւին նախանձա-
խնդրի՝ Արքեպիսկոպի պէս մի կզերականի զէմ
դրեց։

Փառաւորք, Ներսէս սրբազան, փառաւորք,
Ազգ. Վարդապետ, Թոգ Ասիան դադարի, վա-
սըն զի Սահմանադրութիւնն մաւր և ամբիւ-
սպետութիւնն կանգնուել գուցէ ժողովուր-
դին և զգուշութիւնի հրաւիրեց զայն, թող
զոյցուն Ասիան և Թատրոնը, վասն զի ժողո-
վուրդին յայտնեցին թէ կ'իտաղանակ մի նիւ-
տի մէջ՝ ամբիւրջ գաւազ (բաւ Օրապին) Տա-
տան էֆէնտին՝ Ոստիկանութիւնը յանձնել
սպառնացաւ մի երեսփոխան որ անսպառու-
թիւնով ժողովուրդին իրաւունքը կը պաշտպա-
նէր, իսկ թող ապրի Մատուլ, որ թէպէտ ժո-
ղովուրդին բարոյականին վնասակար, ազգին
և գրականութիւնին նախադիմել մի թերթի,

բայց Ներսէս սրբազանին պաշտպանն է. (Վսյ
այն ազգին, որոյ պատրիարքը այդպիսի խա-
տառակ մի թերթի պաշտպանութիւնն կա-
րօտ մնացել է)։

Եթէ Ներսէս սրբազան իրօք ազգին բարե-
գործին կը փախաքի, փոխանակ սպագրական
աղաղութիւնն թշնամի հանդիսանալով ժողո-
վրդական թերթը դադարեցնելու տալի, չողո-
քորթ փոշնջէն, խաչատուր Մատուլն և հո-
վին փառ կողմը դարձնող Օրապինն աւելի
այդ թերթիւր պէտք էր որ կարգար և ժողո-
վուրդին փախաքը և բողոքը խմանալով ըստ
այնով գործերը Սակայն Ներսէս սրբազան յայտ-
նեց թէ ինք բնաւ կարեւորութիւն չը տար Ե-
րբ ժողովրդին ձայնին, թէ հոգ չէ նորա որ
իւր Պատրիարքական պատմութիւն կարաւա-
տոր և իւր անտես կարճանագրութիւն ՆԵՐՍԷՍ
ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԹԵՆԱԿԱՐԻ ՏՊԱՐԱԿԱՆ ԱԶԱ-
ՏՈՒԹԻՒՆԻ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆ ԽԱՅԱՆԱԿԻ
ԹԵՐԹԵՐԻՆ։

Նա անպիկ կարեւորութիւն չը տար ժողո-
վուրդին ձայնին որ ընդհանուր ասելով ինչ
առաքիւյս եղած փախաղանք և Քրիստոստու-
րը իւր խորհրդակցներն է արեւ, որք չաքա-
թը մի քանի անգամ Արեւիկուս գիւղ իւր
ստանը կերկր խոսքորդ անել։

Նա կերել թէ սպագրայ չը մտածէր. բաւա-
կան է որ այսօր իւր գահին վրա կը կենայ։
Սակայն, Սրբազան, ինչէ, որ որպիսի ալ
բարձրացած լինիս արդ գահին վրա, ժողովուր-
դին ձայն էր որ գեղի հոգ բարձրացուց։ Եթ-
չէ, որ թէպէտ երկրին գործընդերը մինչև ամ-

պերը կը բարձրանան, բայց սակաւ ինչ օղը
ցրտացանքն պէս՝ անձրեւ կը կարկէ և այն ան-
հնարին բարձրութիւնն դարձաւ կը թափ-
վի։ Երկրի, յորմէ եղած էին։

Մեք ճշմարտութիւնը խօսեցանք և զոս և
զանք, հոգ չէ. Պաշտոն կասէր թէ աւելի կը
սիրեմ որ Պաշտոն անուանով մի մարդ աշխարհ
եկած է չտեսն քան թէ Պաշտոն անուն մի
չար մարդ աշխարհ եկած պատմուի։ Մեք ալ
աւելի կը սիրեմք, որ Փողախրեան անուն
մի խմբակի չը յիշուի, քան թէ յիշուի, որ
ժողովուրդին իրաւունքը վարդապետին ծա-
խելով, այս ու այն անգը կը շողքորթի որ-
պէս զի ապրի։

Գալով մեր ընկերացող ժողովուրդին, մի
վերջին խօսք ալ նոյն կուղղեմք։

ժողովուրդը ընթատ չը կրնար համարուի
բնաւ երբ մի բռնաւոր խխախտութիւն վտան-
գուոր գրովութիւնն զէմ բողոքէ։ Այդ ոչ մի-
այն իւր իրաւունքն է, այլ և պարտքն է։

Ինչպէս որ հրացան ի ձեռին վրա յարձա-
կելով սպանանի ուղղուն զէմ զգեղ պաշտ-
պանելը բնութիւնը հարկաւորական պարտք զը-
րած է քո վրա, նոյնպէս և տակաւ առ. տա-
կաւ սպանել ուղղուն զէմ զգեղ պաշտպանե-
լը քո սրբազան պարտք է. Երեսփոխանը
են այն խմբակները, որք ժողովուրդը՝ խու-
ժան, բողոքը՝ արկիւղութիւն և յիշատակութիւ-
նը՝ ապագաութիւն կը թարգմանեն։

Իրաւ մեր ազգին վիճակը շատ յուսահատա-
կան է այսպիսի կղերականներին և վարդապե-
տին ձեռքին մէջ, սակայն որպիսի ալ յուսահա-
տական լինի, անպարտք աշխատութիւնը կըր-
նայ վերականգնել զայն։

Եթէ զրոյս է իւր աղայիններին, գծում է
խեղճ վիճակի մէջ տեսնելով դուռաւ. «Եւ հա-
րկանկիցներ, ի զուր կաշխատել դուք մի աղ-
կնիլ, մարդ լինելը բաւական համարեցէք, Գե-
օթէ՛ք ևս յուսահատ այդ խօսքը կրկնելով ա-
սաւ. «Դուք չըլիմանք կրնաք թիփվել, բայց
ոչ կտորտիւ։

Այլ սակայն այդ աղը՝ Գերմանացիք՝ այսօր
քաղաքական թախաբան մէջ առաջին սեղը
բռնած են։

Այնպիսի աշխատութիւնը յաղթող է։

Մեղուի Պ 42-ում խմբագրութիւնն յայտ
նած էր, որ Սր. Սանդիսեան ընկերութեան
համար հաւաքած 34

ներկայացնէ յօդուտ պ. զմէջիւնսն պ. Սոսն-
դուկանցի, Կապուած օգտին կողմնակաւ Այս
կողմնակաւ առաջին անգամ ներկայացրին տեղւոյ
Պատրոնատէրները 1872 թուին:

Կերպարանք պ. խոստովանելու մեզ գրում է
որ նոյններէն 19-ին ամսեղ Հայ ներկայա-
ցումն են տուել բարեգործական նպատակով.
Ներկայացրել են «Մարտիր Սարգիս» Գրքեր-
վան սարքը խոր է և Կարապետ Արտիման:
Այդ ներկայացման մասնակցել են առաջին
անգամ քաղաքի առաջին դասի կանայքն եւ
օրիորդները՝ ճիկին Սարգիսեանցը, Աստու-
ծաբանացի և երկու օրիորդներ Մարգարիտեան,
Զր նայելով որ վերջիցս մեծ տիկնայքն և
օրիորդները առաջին անգամն են դուրս եկել
քիւմ, այնու ամենայնիւ ներկայացումը բաւա-
կան յաջող է անցել: Այդ ներկայացումին
հաւաքուել է 117 ա. փող, որ Կերպարանքի պէս
քաղաքի համար բաւական նշանակուի է:

Լուսմ ենք, որ երջանակաւ ծարրութիւն
վարդապետ Արամյանի աշակերտներն, ո-
րոնք ի յիշատակ նորա հանգանակութեամբ
կազմած գումարի տոկոսներով մի օրիգորդ կա-
մանում էին պահել Ներսիսեանց դպրոցում, ո-
րոյն են օրիգորդ ունենալ որ և իցէ համար-
սարանում, այն պայմանով որ նա ուսման
ընթացքն աւարտելուց յետ քահանայ դասնայ,
Մենք այդ պարտնելի ուղարկուինք իրաւ-
րում ենք և այն հանգամանքի վերայ, որ ոչ
քահանայացի պատու հարկաւոր է մեզ այժմ
և լաւ դատարարի ու ուսուցչի:

Պատրոնութիւնն ստացաւ «Գարոցի» 4 և 5
համարները մի տեսարանի մէջ ամփոփած:

ՆԵՐՔԻՆ

ՊԱՐՈՒՆ

Ձիւր հրամանացը այդին է, վուր միւր
քաղաքի գործադրող ուղարկուին համա
գլխանիւր ջողիւր պրծվեցաւ, քուծա՜հ
էրաւ: Սխտանտուն ու երկու գլխանիւր
հազար ին ու արանք պիտի ջողի մի քաղ-
ի համա գլխանի ու մի քաղի ամեն
գործիւր կատարին, պիտաւր գլխանի ու
նոր նոր հարկաւոր ու պէտական բա-
նիւրը առաջացին: Աստուծ գլխանի և ջո-
նուրը սայ, վուր գլխան մի քաղիին ու
օրինաւոր տիրութիւն անին, աստուծ սայ,
վուր խաղի առաջ գլխան պարզ էրէս դուս
գան ու գլխան ջողիւր անփոփոխելու անէ:

Վաւար ձիւր էն առէ գրով արգաւա-
րի իս էս ջողիւր. բանումը չըխտանիցայ,
ամա անգնիրս կի արած ունէի, վուր ի-
մանամ թէ վաւար կու անցիկայ էս բանը:
Իմ բիճու սղայ Սխտար, վուր էս ա-
մեն բանիւրը խտան էր, նա էն մէ քա-
նի իմքիւր յիւ պատմից, էնիմհար իմ-
քիւր, վուր էն իտակ սարքըս: Թէ,
կուէ, միծամ ինչիւր վերոնիւր ուր ման
ին էլ անում թխտիւր թէ վաւար վաւար
մարթիւրանցը կենձի գցեցէ գլխանայու,
խաղի մագիւր նրանք ին էլ գրում 24
մարթիւրանց անուիրը:

Օ՜հ, ինչիւր է յիւ պատմում սա ինձ:
Թէ, կուէ, վերոնիւր ուր գլխանի գաւա-
նալ ուղեցողիւրը շատ գէս ու գէս ին
ննջում էլ էլ մին չաղնումն ին էլ, թէ
ինչ է, իրանց չը սիգնին. թուրմէ հեկնայ
էլ է, վուր թէ մէ թարաթի կենձումը
սիգնիւ է, վուր էրկու թարաթումն է կէ-
նի գեկիւր անց կացիլ սիլ ու թէ էտի
էլ չէ աչողի, վուր իրք թարաթումն է
իր բախտը փոքի:

Մէկ էլ մէ հետի բան տաւ բիճու
տղէս, վուր գծար աւապու է Թէ, կուէ,
միծամ կենձում օրը մէ քանիւր, ում հա-
մա էլ կենձի է էլ գէկիւր գալի, կանգնած
ին էլ կենձում գլխանիւր մօզ ու կենձում
գցողիւրն յարթութում, թէ սա շատ լաւ
մարթ է, սիպտակ գցեցէ. հուգուրումը
կի իրա, էտ ասողի կենձում գլխանի է է-
ր: Անձանայ մարթիւր խօմ, անանց
փէրը անիւ սիպտակ ին էլ գցում ու
ճանանիւրն էլ ծիծաղելով թուրմէ նը-
րանք էլ սիպտակ ին էլ գցում, չուրքի
իս ասում իմ փէրը անիւր կուէին, թէ
չուրքի էսէնց պտով ուղում ին գլխանի

դառնայ, հարաւ միտումը բան շինիւ կայ,

Սէկին իմում իմ տակնակ Սխտար,
իմիւր վերջը պրծիւ է, հարցել է դուր
ճանիւր, թէ տեսաւ էտեղ վուր տաք տաք
չաղիւ էր գալի, ինչ կայ միտում, լաւ
բան, թէ վաւար ամա էնէնց արմ վուր միւր
չը կորցիւ, չամանիցիս:

— Ինչ լաւ բան, ինչ խէրի բան,
ջուղար է տիւ էն ջահէլ ուսում անած
մարթը, ինչ ին ասում: Պարտական ըլմ
թէ գլխանում, թէ ինչ համա իմ ջող-
վում, քու միւրաց տէր ըլմ թէ դարա-
դաւայ պաղտեկի գլխան ան աշով ան-
սած ըլմ: Այն ինչ, թէ չաղիւ արիւ,
ջողիւ, կուէ, պէտի գուքաւ միւր իմում,
վայ համա.....

Իրի իմ բիճու տղէն էլ վաւար տա-
րիւ է, վաւար իրիւր, թէ ափսոս, ափ-
սոս, վուր քիւր համա սիպտակ էնիւր
գցեցի, չուրքի էտեղ սարքով բան է էլ...
արմ ինչ կու փէրը անէի, տեսում էի,
կարքին օրինաւոր մարդ էիւր էրկում:

Հայ գլխան միւր վաղուցիւր ժող... Տօ,
վաւր վուր դարադաւայ ուղարկուին մար-
թիւր կու ջողիւր, խօրմէ, մարթիւր թաւ-
էին կենում, յիւ էին քաղիւմ, վուր
չը ջողիւր: Ամա հիւր էլ միւրի արմ բա-
նին, հիւր ամենը իրանք ին գլխանիւր
փոթում տալի ջողիւր համա, ամեն ծամ-
փիւրով չաղիւ ին գալի... Հարաւ էտի
մէ բան կայ, անանց էն չը ըլմ...

Ի՜հ ինչոր էլ է, էլ է. աստուծ վեր-
չը բալի անէ, լաւ դրանիւրն աստուծ
աւելի շուրք ու կարողութիւն սայ. վուր
լաւ դարադաւայ ինիւր անին խաղի ու միւր
քաղիւ համա ու էնէնց ու ժող ջողիւր-
նիւրն էլ էն միւրը սայ, վուր նրանց
վաւր փէրը արածը, զիլ իս լաւ փու-
խաղիւր ու լաւ բան անաւանք քաղիւ
համա Գործարարն ու շատ բան ունէ շի-
նիւր, դրաւիւր. շատ էրգար փէրը ան-
լաւ դուրսիւ կայ: Վէր թէն էլ միւրի
տաւ, ամեն քուրք ու արձալը խաղիւ
լաւ է, կարքի գցիւր... Գլխի էլ գէնի կե-
նայ, զիլ էլ վուր եօլ տանիւր, անը-
րս թիւնիւ էն էրայ քաղաքը վաւար կու
գլխան: Ես ինչիւր քաղաքը արգաւաւրէր,
զիլ բոլիւր ու թուրմէ ինիւր ջուր է
խում, էն էլ քի թիւրմէն բերած ջուր,
վուր ամա ձիւր կիւտում ու մարտա-
ն ըլմ: Գործարար վուր քուրմէն դուրս
լաւ ջուր էր ունիւր միւր քաղիւր գող-
լաւ քաղաքին էնէնց քարոքանք կուէր...

Ինչու տղէն էս առէ գալի, կուր էս
էրկու իրք օր ասու ինչ պատմիւր, վուր
թիւրմէ ջողիւր իրքը շաղաւար է էլ
թիւրմէ ու մէ ուսում ասած մարթում է
աւատ էիւր Ետ մարթը Արսէնիւր կուր
գլխի տանիւր քուր ամին շինած ջուր
մաղիւրն է ըլմ դուս գալի: Հարցել է,
թէ վաւար է, վուր էս ցածր տիւրմէն ջուրը
էն բացում ինիւր սարն է զիլը գնում,
գլխաւ կիւրացիւր: Նա թէ, շատ հիշա-
բան է, զիլ բուրն է, բուրն գլխանիւրն
է, վուր ուղիւրն էտում էլ էլ բացը կու-
նայ: Ետն էս Մաղիւրն պտակ է կուէ,
էտում համա էլ շատ էրգար տիւր չէ տա-
նում ջուրը, Գործարարն մաղիւրն էտում
մէն միւրն է, կուէ, ամա նրա ջուր հաւաք
ցածր տիւր է շինած, էտում համա էլ
նրա տրուրէր չէ գլխանում ջուրն, կուր
վում էս վուր, կուէ, զիլ մէ 10000 թու-
ման միւրն հետի միւրն մաղիւրն կու շին-
վի, վուր սաղ քաղաքը անաւանք խոտակ
րում ջուր կուրնիւր ամեն գուրումը:
Իմում, կուէ, քաղիւրն ու փոք էտում
խարքը քիւր կուէ, չուրքի քաղիւր թուրմէ
չուրք բացը սարիւր շատ կայ, էտում վը-
րայ մէ միւրն հաւաք կու շինի, կուէ, վուր
ջուրը մաղիւրն էնիւր գլխիւր գնայ ու էն-
դանց ամեն կուրը դուս կու տանիւր տը-
րուրէր: Մօտով, կուէ, չուրքի սարիւր
չը կայ, էն միւրն հաւաք համա քաղա-
կէն մէ միւրն տուն ին շինի տիւր ու նրա
փէրն մօզ է ըլմ մաղիւրն մէ ջուրը: Ես-
իս խօմ, վաւար ամա, կուէ, էտում խարք
էլ էն ունիւր քաղաքը:

Սխտար էն վուր տեսաւ էրէզ, թէ
ախաւաւ, վուր էն մարդուն մէ էրկու
չարաւ առաջ էէի ճաննում, թէ էն իս
կու չաղիւ գէի, վուր արմ դրանիւ էն
ջողիւ...

Ինչեղ ու էթաւ հար դարադաւայ ինիւր
պիտին անի գլխանիւր, վուր զնայ ու նը-
րանց անումը վուրմէն վուրմէ գլխանիւր
դառնայ խաղիւր բերումը... Աստուծ մի ա-
րապէ, վուր նուր ջողիւրն էլ վաղուց-
վանիւրն պէս շատ խօսին, խօսին ու տա-
կիւնի կի վաւար չը դուս գայ... Խաղիւր
փուրըր գնում է ու քաղաքը կի միւրն
է գէլէն կիւն գէլէն կիւն...

Գլխի գրում է
Ձիւր խտար ծաղայ
Գլխիցի Աղլիւրն Գլխիւր
1874 թ. Գլխիւրն (Գլխիւրն)

Ամանային թարմին արքէն պատրաստ է
և ամայս 20-ին կըսկսուին օպերայի ներկա-
յացումները:

Վերջին ժամանակում Գլխի Թուրքիւր
նոր գլխանիւրն կանաւորութեան շինար-
կու է համար, սխտար գաղիւր ճանապարհ-
«Ուրեմ» լաւիւրը մի ծիծաղաւոր անցք
է պատմում այդ գաղիւրնիւրն ժաման Ե-
թիւ Թուրք Թեղուրիւրն մաղաւթիւրն ու-
նին գլխու ճանապարհ, գլխու նորա մի
ճանիւր, որ յանն առաւ հաղանիւր նրանց Կ-
Պոլիս, իւրաքանչիւր 70 ա. ուղիւ: Թե-
ղուրիւրը դուր գնալու օրը մաղաւթիւրն
էր, այս հանգամանքից օգուտ քաղելիւր նոյն-
պէս և փախտակաւիւրն տիւրութիւնից, ճա-
նիւր հաւարիւր էր Գլխիւր ամիւրն մօտ և յե-
տայ Թուրքիւրն դուրս թողցը Սիւլաւապոլիս
հանդէպ, հաւաքանիւրն նոյն, թէ այդ տեղը
Կ. Պոլիս է: Ուրախացած ճանապարհորդու-
թեան շուտ և բաւարարիւր վերջանալու, Թուր-
քիւրն ուրախ գէլիւր մօտ քաղաք: Անալիւ-
րիւր նոյն պատմանիւրն մի զնուրի, որ թուր-
քիւրն խօսում էր և համարում գլխիւր որ նո-
քա Կ. Պոլիսն է, սխտար պաղիւր նրան,
թէ նոյն Թեղուրիւրն էն և թէ չն իմա-
նում իւրանց համար ուր գնան մի իջան:
Ձիւրիւր հաւարաւ, որ նոյն փախտակաւիւր
սարս և շատ չը մտածելով՝ յաննայ այն
Թուրքիւրն ուղարկուին: Թուրքիւրն աղի-
ւան, իսկ նոյն հան հանաք անող ճանիւր, որ
կըրու արում 490 ա. աշխտանց, երեկ գնա-
որնիւր էլ այդ տեսակ գոնիւր:

«Ուրեմ» լաւիւրն ասում է, որ նախա-
րարութեան մէջ գաղիւրն է հարց բաժանիւ
Թաղաւորական գանձարանից նշանակած ծախ-
ար ոտակաւիւրն համար քաղաքի ծախսե-
րից: Այս տեսակ դատարարութիւնը ծաղիւ
է նորանիւր, որ շատ իւրաքանչիւր վերայ մի քանի
տարի շարունակ ապաւիլ մնալով թաղաւ-
րական գանձարանը ստիպած էր ինում իւր
փոքիւրն նշանակելու և քաղաքից ստանալի
ծախսը: Այժմ քաղաքի վերայ պարզ է զը-
վում հոգաւոր այդ ծախսը, չը ներկայացնելով
իւր մասն թաղաւորական գանձարանիւր:

Մենք հարգած էինք, որ ճանապարհորդ-
ների նորքիւր նախարար ժնեւալ Պոստիւր
պէտք է ճանապարհորդը Ռուսաստանում չի-
նած երկուրդիւրն ընիւր համար: Հոկտեմ-
բեր ամսում նա այցելութիւն է տըլ Սեւա-
ծով ամիւրն և վաւար է ընտրել Տուսապ-
ուէ ինչիւր յարմար տեղ նաւահանգիստ չի-
նելու համար:

Պ. Սուր-Սէրը Աղաւթիւրն մեզ հարցը-
րում է, որ նոյնիւր ամայս 10-ին կալիւր—
Մերիւրիւր նաւահանգիստում հարաւորեցաւ
հանգիւր ի ջուր ինչիւրն երկու փոքիւր-
կան ծախիւրն, որը պատրաստված էին ծախ-
արիւրնիւրն ժամանակ օգնութիւն մատու-
ցածը ընկերութեամբ: Երբեքայում տարած-
ւած ընկերական, վաճառականական ու ձըլ-
նորական շոքանիւրն ու նաւանիւրը դար-
դարում էին գլխի զոյն դրաւիւրն: Ալիւ
վերայ մի բարձր տեղում գլխիւրն էին վը-
րանիւր, գլխիւր, օղակները և այլն, որոց հետ
ժանիւրնիւրն ցանկութիւն ունէր ժողովուրդը:
Ներկայ հոգիւրական դար յաւաք կատա-
րից օրնութիւնը ջուրի և այդ ուրը նոյն-
կան ծախարդ գործիւրն, և յետոյ մերձա-
կայ կանգնած Աղաւթիւրն Կ. Պոլիսիւր ինչ-
ուած քաղաքիւրն գլխիւրն ներդաւար-
թեամբ ցած թողնցան մաղիւրն ներկայու-
թեամբ ու Գանաւորական և խոտն ամիւրն

ԿԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՅԻՄՆԱԿԱՆ

— Փ ա ղ ի զ. Աղաւթիւրն ժողովի նստերը
նոյնիւրն 18-ին բացվեցան: Նախագահ
ընտրվեցաւ նախկին նախագահ Ռաֆիկեան:
Ժողովում կարգապահեցաւ Մակ Մահանի
պատգամաւորը, որով մարաթաւտ — նա-
խագահը առաջարկում է ժողովին պա-
րակել սահմանադրական օրէնքները միա-
կուրթեամբ, որովհետեւ ժողովուրդը ջան-
կանում է այդ, ինչպէս որ նորան յայտնի
է այդ իւր ճանապարհորդութիւնից: Մակ-
Մահանը յայտնում է, որ նա չէ պաշտ-
պանում ոչ մի կուսակցութիւն, այլ զի-
մում է ընդհանրութեանը ժողովրդեան
պահանջը լրացնելու համար:

ՍՊԱՆԻԱ

— Մ ա ղ ի զ. Կատալոնիայում ինչը հա-
ւաստիւրանով, որ տեղական մամուլը վա-
ռուած է ազգասիրական ոգով և նորա
յանցանայ մէջ չը տեսնելով չար դիտա-
ւորութիւն առանձին հրապարակով շուր-
հեց լիակատար և ընդհանուր թողութիւն
յուր. 3-ից յետոյ մամուլը դորած ըլլաւ
յանցանքի համար: Միևնոյն ժամանակ իւր-
ինչ իւր նախկին պատուէրը չը հարգելիւ
անգիւրն թիւնիւր պատերազմի ընթացքի
մասին նախ քան այդ անգիւրն թիւնը հա-
ղորդած լինի պաշտօնապէս: Կարելի է
պաշտօնական տեղիւր թիւնիւրից դուրս
ևս լուրեր հաղորդել, ինչ որ համար համար
ստացած են թողութիւն կամ նա-
խարարից կամ տեղական իշխանութիւնից:

— Կարլստայնի պատերազմի մասին շատ
տարբեր լուրեր են ստացվում: Կատալա-
նութեան զորքերը նորիւրն մի նշանա-
ւոր յաղթութիւն գործեցին Կարլստայնի
դէմ, բայց մի անհասկանալի պատճառով
չը կարողացան իւրանց յաղթութիւնը
օգտակար կացուցանելու: Նոյն փոխանակ
հաղթելով թշուառ, միւրապատճառ և
ինչիւր առաջնայ տեղը և միջոց տուին
Կարլստայնի կենդանանալու:

ԳԱՆՐԱՄԱՐ

— Ղ ո պ է ի զ. Կրեմլիւրն ինչիւր բացվեց ի-
նչը ռաւարակական է: Ռուսի յաջորդ-
թիւն ունեցաւ ճախակոյմեանիւրն առա-
ջարկութիւնը՝ ակադեմիկներ և շրանշան-
ների վերանիւրն մասին: Ժողովը ի նիւ-
տի ընդունց այդ առաջարկութիւնը բաղ-
մութեամբ 48 ձայնիւր 16 ի դէմ և յանձ-
նեց յանձնաժողովի քննութեանը:

— Ե լ զ զ զ զ. Զորէնիւր հարցը գլխու և
մնացել է անորոշ և յոյս ևս չը կայ սո-
րա շուտով վերջանալու, քանի որ Գեր-
մանիւրն այդ հարցում չըրկում է իւր
պարտականութիւնից:

ԱՄՍՐԻԱ և ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

— Ղ ի ն ն ա. Հունգարացի Աստրիայից
աղաւթիւրն սահմանադրութիւն ստանալուց
յետոյ վերաբերութեամբ միւս աղբիւր
վարկում են միանգամայն հունգարական
նեղ հայեացքով: Նոյն կամեւում են
«Հունգարացի» իւրանց իւրում բնակ-
ւող բոլոր աղբիւրը այն ինչ Աստրիայի
համանման վարկումը դէպի ինչիւր գլխ-
նում էր նոյն ջիւր ազգասիրական զգաց-
մանները: Ինչ որ ներկէ էր Հունգարացի-
ւոր գլխի Աստրիան, այն Հունգարական
նեղ հայեացքով չէ ներկէ Հունգարիա-
յում բնակւող միւս աղբիւրն գլխի Հուն-
գարացի: Հունգարացի այս տեսակ վար-
մանը բնականապէս թշուառեւում է
իւրանց հետ այդ նեղիւր աղբիւր: Սո-
րա հետեւեցը չը պիտի լինի յօդուտ Հուն-
գարացի: Մըք միւր մտաբերն էր
Աստրիայի նեղիւր իւրանց պատճառ էր
Հունգարական աղաւթիւրն սահմանադրու-
թեանը: Որպէս ապացոյց Հունգարացի
նեղ աղաւթիւրն հայեացքի կարող է
լինիլ հրապարակական տարբեր օրէնքը,

որ մեծ վնասներ չարաւորութիւն և
դաւ Հունգարական ժողովում (Սէյմ):
Այդ օրէնքով նոյնիւրն բոլոր վաւարա-
ցրած թղթերը պէտք է գրեն Հունգարե-
րէն: Բացի այն այդ օրէնքի զօրութեամբ
արգարութեան նախարարից նոյնիւրն զրա-
սնակ բանալու իրաւունք ունի միայն
նա, ով գլխու հունգարերէնը չը նոյնիւր
շատ նշանակուի բողոքներ ինչ և ճառապ-
սութեանց: Օրէնքը ընդունվեցաւ և Հուն-
գարացի հիւանդ ազգասիրական հայ-
կապը բաւականութիւն ստացաւ: Փառք
և պատիւ Հունգարացի:

— Բահմանցի Աստրիայում Ալեքսան-
կան աղբիւրն մէջ առաջին տեղն ունին
բաւած իւրանց զարգացման: Նոյն տը-
գէն ստացած գուցէ ինչիւր և աղաւթիւրն
սահմանադրութիւն, ինչ ինչ երկպառակու-
թիւններ չը ծագէին նոյն իսկ Բահմանց-
ւոր մէջ: Հին և նոր մականութեամբ կու-
սակցութիւնները այնպիսի թշուառեւ են
սեւեռում միմեանց մէջ, որ ներկայումս
անկարելի է մտածել անգամ մի օրն իցէ աղ-
աւթիւր հաստատութեան համար: Հների
հայեացքով Բահմանցի չը պէտք է մասնակ-
ցին Աստրիական կայսրութեան երես-
փոխանական ժողովներում, մինչև որ կա-
ռավարութիւնը չը սայ նոյն աղաւթիւրն
սահմանադրութիւն: Նորիւր ընդ հալա-
ւան այդ կրօնականիւր վերը անպատեղ
համարելով աղաւթիւրն ձգտումներ համար,
որոնցին մասնակցել երկուրդնականական ժո-
ղովներում և, ինչպէս Բահմանցի ծա-
խարարը հաղորդել է իւրանց ու
յուրանց ժողովուրդը ևս գէպի նորերն է
հալում այժմ: Սախիւր երկպառակու-
թիւնը չը վերջացան, այլ շարունակ
վում են և մերթ մերթ զօրանում կամ
թուլանում են, որ նոր ոյժ ստանալով և
մի ամենաշնչին հանգամանք առիթ ու-
նիւր — զարմալ սխտար իւրանց կըսայ-
րադաւ թշուառական յարաբերութիւնը:
Հները չէն քաղված անգամ այնպիսի
հաւանութեամբ հանդիմանութեան
ցոյց տալ, որ չէ վայել ու մի աղաւթիւրն անձ-
նի է դա նոր, է դա հին կուսակցութեան
անգամ: Օրինակ Poselz Prag լաւիւրը
տեսնելով, որ Աստրիայում Հունգարացի
և Բահմանցի ունին երկու երկու համա-
սարան, խորքանիւր մի համադրանք իսկ
Կրեմլիւրն ունին չըսը և երկուսն ևս
բացվել են, — այնինչ Բահմանցի միւրն
այժմ չունին ոչ մի աղաւթիւր համարա-
րան և Պարագայի համադրանք իւր 526
ամայս զոյութեան ժամանակ մնացել է
և է Կրեմլիւրն համադրանք, առաջար-
կում է ինչիւր կառավարութիւնից թղթ-
ուսութիւն Բահմանցի մէջ հանգանա-
կութեամբ գումար ժողովիւր մի աղաւթիւր
համարարանի համար ձրանցիւրն Յովե-
իւր անուամբ

